
Οι πρόσφυγες του 1922 στον δρόμο της οικονομικής αναδημιουργίας

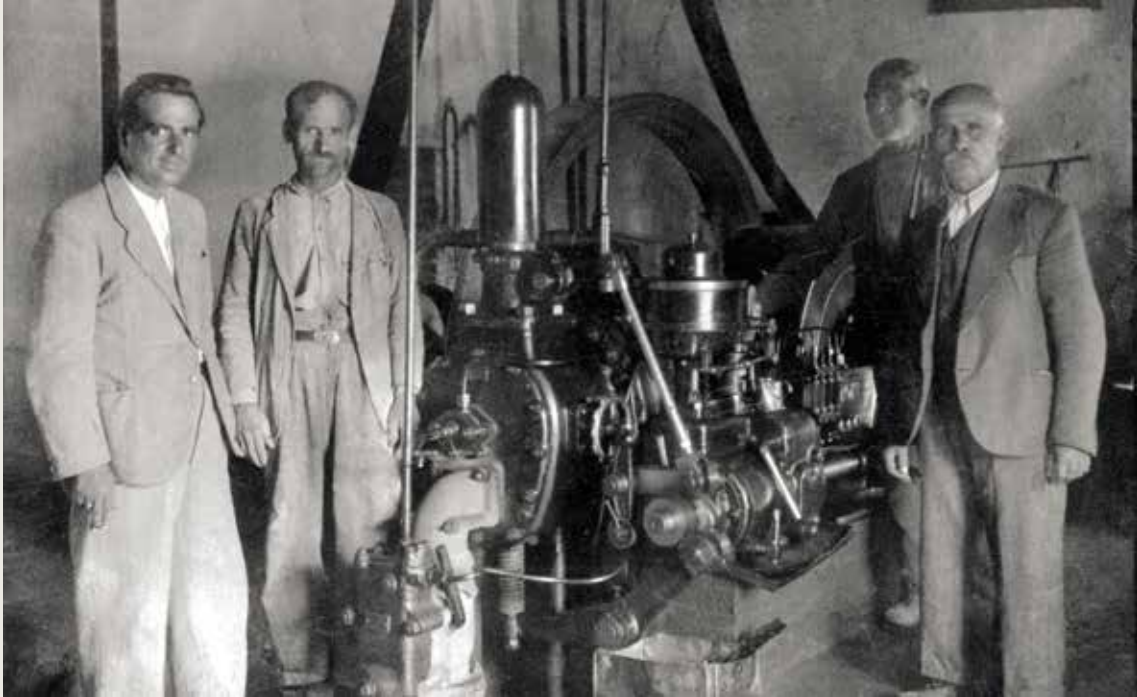
ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Τα διαδοχικά προσφυγικά ρεύματα που έφταναν στη Δράμα από το 1922 μέχρι το 1925 αύξησαν δραστικά τον πληθυσμό της, τόσο μέσα στην πόλη όσο και στην ύπαιθρο. Εύλογα η ανθρωπογεωγραφία της περιοχής διαφοροποιήθηκε ριζικά. Η Δράμα της ανατολίτικης νωχέλειας και της αργόσυρτης ανάπτυξης παρήλθε ανεπιστρεπτί. Μια νέα πόλη διαμορφώνεται με ασφυκτική συσσώρευση πληθυσμού αλλά και με αυξημένες ανάγκες για παραγωγή και κατανάλωση ειδών και υπηρεσιών πρώτης ανάγκης.

Τις μεσοπολεμικές προπάντων δεκαετίες κινητήριος μοχλός ήταν ο πολύτιμος καπνός. Δέσποζε και επηρέαζε όλες τις εκφάνσεις της ζωής στη Δράμα. Σημαντική πηγή πλούτου –όταν οι εξαγωγές ήταν ευνοϊκές–, τόνωνε δραστικά την αγοραστική ικανότητα των καπνοπαραγωγών και καπνεργατών αλλά και των δορυφορικών υπηρεσιών που αιμοδοτούνταν από τον καπνό (μεσίτες, εκτιμητές, υπηρεσίες μεταφορών, ασφάλειες, υπαλληλικό προσωπικό των καπνεμπορικών εταιρειών). Οι αυξημένες ανάγκες της πόλης αλλά και της υπαίθρου για βασικά καταναλωτικά αγαθά και υπηρεσίες, ευνόησαν το επιχειρηματικό κλίμα. Το αξιοποίησαν δεόντως οι πρόσφυγες, ειδικά αυτοί που είχαν επιτυχημένη επιχειρηματική εμπειρία πριν αναγκαστούν να πάρουν το δρόμο της προσφυγιάς. Νέες επιχειρήσεις εμφανίζονται, τόσο στον Μεσοπόλεμο όσο και τις επόμενες δεκαετίες, στημένες από πρόσφυγες πρώτης ή δεύτερης γενιάς, συμβάλλοντας στη βελτίωση του επιπέδου ζωής.

Το 1928 (βάσει της εθνικής απογραφής) ο Δήμος Δράμας, με τους εφτά συνοικισμούς του (Αρκαδικός, Νέα Αμισός, Πασαλή Τσιφλίκ, Προάστειο, Σεβαστειανό, Ταξιάρχης, Τιμόθεος), αριθμούσε συνολικά 31.571 κατοίκους, ενώ η πόλη 29.339. Το 1930 η απογραφή των επιχειρήσεων (διενεργήθηκε από το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας μέσω των Εμπορικών Επιμελητηρίων) έδειξε ότι στην πόλη της Δράμας λειτουργούσαν 1.810 εμπορικές και βιοτεχνικές επιχειρή-

σεις (πλην των αυτοκινητιστών που υπερέβαιναν τους 120), ενώ στις διάφορες Κοινότητες 1.260. Εκπρόσωποι του Εμπορικού Επιμελητηρίου Δράμας παρατηρούσαν κατακόρυφη αύξηση των εμπορικών καταστημάτων, την οποία απέδιδαν στην εγκατάσταση των προσφύγων ενώ και μη Δραμινοί επαγγελματίες είχαν παρεισφρήσει στο εμπόριο.

Ο Απόστολος Παπουτσής (πρώτος δεξιά), πρόσφυγας από τη Στράντζα της Ανατολικής Θράκης, στο μηχανοστάσιο της μονάδας ηλεκτροπαραγωγής, στο Δοξάτο. Αριστερά ο λογιστής της επιχείρησης Νικόλαος Αραπίδης και δίπλα του ο υπάλληλος Σταύρος Καριοφυλλίδης, επίσης Ανατολικοθρακιώτες (δεκαετία του '30). Συλλογή Πολιτιστικού και Μορφωτικού Συλλόγου Δοξάτου

Ο Απόστολος Παπουτσής τόλμησε να δραστηριοποιηθεί σε πρωτοποριακές για την εποχή επιχειρηματικές δραστηριότητες. Εγκατέστησε αρχικά αλευρόμυλο στο Δοξάτο, και από το 1927, με την προμήθεια μηχανών Crosley και Ruston τον μετασκέυασε σε μονάδα ηλεκτροπαραγωγής, με την οποία κάλυπτε τις ανάγκες ηλεκτροφωτισμού του χωριού ως το 1952. Με την επέκταση της ΔΕΗ, διέκοψε τη λειτουργία της, και ο γιος του Γεώργιος αξιοποίησε τις εγκαταστάσεις, δημιουργώντας μονάδα κονσερβοποιίας. Ο Απόστολος Παπουτσής έφερε το 1928 τον κινηματογράφο στο Δοξάτο, όπου σε ιδιόκτητη αίθουσα έκανε τακτικές κινηματογραφικές προβολές, μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '60.

Ο Κωνσταντίνος Κάζης (όρθιος δεξιά) συνέχισε την οικογενειακή φαρμακευτική παράδοση που η αφετηρία της ανάγεται στα 1845, στις Σαράντα Εκκλησιές (δεκαετία του '20). Επικειμηματική ιστοριογραφία, τόμος Β'.

Η οικογένεια του φαρμακοποιού Αριστείδη Κάζη, από τις Σαράντα Εκκλησιές, εγκατέλειψε εσπευσμένα την πατρογονική εστία το Πάσχα του 1923 και διασπάρθηκε σε Κομοτηνή και Δράμα, όπου ο υιός Κωνσταντίνος άνοιξε το 1924 φαρμακείο. Το 1942 το κατάσχεσε ο βουλγαρικός στρατός και ο ίδιος κατέφυγε στη Θεσσαλονίκη, όπου ίδρυσε την «Φαρμακαποθήκη Κάζη». Ήταν η πρώτη στην Ελλάδα, που εισήγαγε από τις ΗΠΑ την απαραίτητη, για την περίθαλψη τραυματιών και ασθενών στα χρόνια της Κατοχής, πενικιλίνη.

Θάβρος, 17.10.1924.

Το πρατήριο του Γαλακτοκομικού Συνεταιρισμού «Ο Άγιος Μόδεστος», στην οδό Ελευθερίου Βενιζέλου, το 1950. Στο κέντρο αριστερά ο πρώτος πρόεδρος του συνεταιρισμού Ευστάθιος Ανδρεάδης και δίπλα του ο Οδυσσέας Ξυραφίδης, μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου.

Θεόδωρος Ρωμανίδης, Νέα Αμισός Δράμας (Τσαϊ Τσιφλίκ). Το χωριό του παππού μου, Ξάνθη 2017.

Ο Συνεταιρισμός «Άγιος Μόδεστος» ιδρύθηκε το 1945 ως αποτέλεσμα μιας καλά οργανωμένης, πρωτοποριακής πρωτοβουλίας των γαλακτοπαραγωγών προσφύγων της Νέας Αμισού. Ο Συνεταιρισμός βαθμιαία αύξησε τον κύκλο εργασιών του και άρχισε να διανέμει γαλακτοκομικά προϊόντα όχι μόνο στη Δράμα αλλά και στην Καβάλα. Ο «Άγιος Μόδεστος» υπήρξε το πρόπλασμα για τη δημιουργία της ΝΕΟΓΑΛ. Ο Χάρης Καραμιχαλίδης πρόεδρος του Συνεταιρισμού το 1960 υπήρξε και πρώτος πρόεδρος της ΝΕΟΓΑΛ.

Από την τελετή των εγκαινίων του εργοστασίου γάλακτος ΝΕΟΓΑΛ, στις 30.11.1964. Στο κέντρο ο Αλέξανδρος Μπαλτατζής, ο οποίος από τη θέση του τότε ως υπουργού Γεωργίας συνέβαλε αποφασιστικά στη δημιουργία της ΝΕΟΓΑΛ. Ο Αλέξανδρος Μπαλτατζής, πρόσφυγας από τον Πόντο, υπήρξε ένας ιδεολόγος συνεταιριστής με όραμα αλλά και πραγματισμό. Με αξιοθαύμαστη συνεταιριστική δράση, πρωτοστάτησε στην ίδρυση συνεταιριστικών εργοστασίων και εταιρειών (ΣΕΚΕ, ΣΠΕ, ΣΠΕΚΑ, ΣΕΚΟΒΕ, ΣΕΒΑΘ, ΣΕΚΑΠ κ.ά) και της «Συνεταιριστικής Ασφαλιστικής».

Συλλογή Θεόδωρου Ρωμανίδη

(Το υλικό του άρθρου βασίζεται στο ιστορικό-φωτογραφικό λεύκωμα:
Γεωργία Μπακάλη – Δημήτρης Ι. Σφακιανάκης, *Η Δράμα των προσφύγων. Αφιέρωμα μνήμης*,
Δράμα 2019).